

॥ श्री गणेशाय नमः ॥

श्री सरोज नाटक सभा

रत्ने—सुधा.

नाटकनो संक्षिप्त सार, अने गायको.

रचयितार

रामनाथय्य भट्टनलाल पोस्ट १२५

प्रकाशक,

रमणुमाध लालमाध

आवृत्ति—श्री सरोज नाटक सभा.

शान्तिभुवन थियेटर—व्यमदाबाद.

[प्रवृत्ति पहेली]

संवत् १९८५

[प्रत ३०००]

सन् १९२८

किंमत चार आना.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

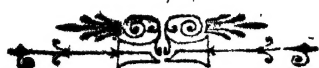
• [ગુજરાતી કોપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૪૪૭૯ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ '૨-જેલસુધા' ગાયનો અને સાર

વિષય ૬ : ૨-૪

૧૪૪૭૯

આ નાટક વ્યાખ્યાનના તમામ હક સને ૧૮૬૭ ના ૨૫ મા એક્ટ
મુખ્ય માલીકે પોતાને સ્વાધીન રાખ્યા છે માટે રજા
જિવાઈ કાપ્તએ છાપવું, છપાવવું, વેચવું વેચાવવું
તેમજ ભજવવું કે ભજવાવવું નહીં.

અમદાવાદ

શ્રી આનંદ પ્રિન્ટીંગ પ્રેસમાં ચમનલાલ જીવરામ પટેલે છાપી
છાપકારો સીવિલ હસ્પીતાલ પાસે-અમદાવાદ.

પૂર્વ વૃતાંત.

વિજયદુર્ગના રાજા અબળસિંહની રૂપવતી કુંવરી સુષ્માના હાથની માંગણી રાજા જયસિંહે અનેક વખત કરેલી પણ તેને ના પાડવામાં આવી તેથી તે પોતાનું અપમાન થયું સુષ્મા અબળસિંહને ત્રાસ આપવા મુશ્કેલી વખતથી તૈયાર થઈ રહેલો હતો. એક દિવસે વિજયદુર્ગના સરદાર સરદાર બહારવટીઆઓએ તોફાન કરી છુટકારો મેળવી શરૂ કરી અનેક અગાથો, જાનો, પ્રવાસીઓને શોકી રાખી કોઇના નાક કોઇના હાથ પગ કાપી અત્યંત ત્રાસ વર્તાવી છુટ કરતા હતા તેવામાં મોસાળમાંથી પાછી પોતાના માથાપ પાસે જતી સુધા ત્યાં આવી ચડી. સુધાના માથાસોને તથા બહારવટીઆઓને લડાઈ થઇ તેવામાં ઇંદ્રગઢમાંથી બહારે ચડેલ જયસિંહ પોતાના લશ્કર સાથે આવી ચડ્યો. લાવતું હતું ને વેડે બતાવ્યું. સુધાના ઉમેદવારના હાથમાં સુધાજ સપડાઇ. પછી બીજું શું બોધ્યું? સુધાને પકડી “કેદખાનામાં પુરીદિવામાં આવી અને દુનિયામાં અન્યાય ન મળાય માટે બહારવટીઆને મદદ કરવામાં તમારોજ હાથ છે અને સાબીતીમાં તમારીજ કુંવરી છે. કુંવરીએ આજે બહારવટીઆઓ સાથે મળીને અમારી મરહુમમાં તોફાન કરી અમારા નિર્દોષ સૈનિકાના રૂધિર રેલા છે. અને એ બચકર ગુન્દા માટે તેને હાલ તુરત તો કેદ કરવામાં આવેલ છે.” આવો બોટો આરોપ અબળસિંહ ઉપર મુકી તેની પાસે દંડ માગ્યો. રાજા અબળસિંહ વ્યસની તથા મુખ્ય હતો. તેણે આ વાતની જરાપણ દરકાર ન કરી ત્યારે રાણી ભવાનીએ જયસિંહે માગ્યા મુજબ દંડની રકમ મોકલી આપી. જતાં પણ સુધાનો છુટકારો નજ થયો તેથી રાણી ભવાનીએ પોતાના વિશ્વાસુ સરદાર રતેહસિંહને થોડાક સૈનિકો સાથે સુધાને છોડાવી લાવવા માટે ઇંદ્રગઢ તરફ રવાના કર્યો આટલી બીના બની ગયા પછી ઇંદ્રગઢના કારાગૃહમાં સુધાપર જયસિંહ તરફથી ત્રાસ વર્તાવવામાં આવે છે ત્યાંથી આજના નાટકની શરૂઆત થાય છે.

શ્રી ગણેશાય નમા

સ્નેહ-સુધા.

નાટકની પ્રવેશવાર ટુંક કહીકત,

મંજળાચરણ.

અંક ૧ લો.

પ્રવેશ ૧ લો.—મંચકર કારાગૃહ-કેદી અવસ્થાલાં દુઃખી થતી સુધા પોતાના હૃદયના દુઃખભારને શોકના આંસુથી ઓછો કરવાનો વ્યર્થ ફેરિય કરતી દેખાય છે ત્યાં રાજા જયસિંહ મોકલેલી દાસી વસ્ત્રાભુષણ લઈને આવે છે, અને સુધાને હઠ પડતી સુકી જયસિંહની પ્રેમ માગણી કબુલ રાખવાને સમજાવે છે સુધા, દાસીનું અપમાન કરે છે; જયસિંહ આવે છે. પોતાની માનીતી દાસીનું અપમાન થતું જોઈને વધારે ચીડાય છે, ને સુધાને હેરાન કરવા તૈયાર થાય છે. સુધા તેને પણ સખત શબ્દોથી પતીસ્કાર આપે છે. જયસિંહ વધારે ચીડાય છે પણ સુખનો ઉમેદવાર જયસિંહ સુધાને પોતાની સ્ત્રી બનાવવાના લોભથી, વધારે

સખ્તાઈ ન કરતાં પોતાના સૈનિકોનો સખત પહેરો મુકી સુધાને બીજે દિવસે પોતાના શયનગ્રહમાં લાવવાનું ફરમાન કરી ચાલ્યો જાય છે. પાછળથી પોતાનું શિયળ સાચવવા ખાતર સુધા ભરવા તૈયાર થાય છે, તેવામાં સ્નેહસિંહ આવી ચડે છે, અને સૈનિકોને ભારી સુધાને લઈ ચાલ્યો જાય છે.

પ્રવેશ ૨ જો:—કોમીક-લલિતાને નિશાળેથી આવતા વિલંબ થયો છે તેથી તેનો બાપ ચિંતા કરે છે ને તેને શોધવા જાય છે જુવાનીમાં દિવની બનેલી લલિતા આવે છે ને પોતાના પ્રેમના ઉભરા કાઢે જે ત્યાં વૈદરાજ શોધ કરતાં ક્યાઈ પતો ન લાગવાથી પાછા ઘેર આવે છે. લલિતાને ફરીથી સ્કુલમાં ન જવાનું કહે છે ને તેનું દક્ષતર લઈ લે છે. દક્ષતરમાંથી લલિતાના પ્રેમી વામનનો ફોટો નીકળે છે તે જોઈને વૈદરાજ ચીઢાય છે, અને એ બદમાશને પોલીસ પાસ પકડાવીને હેરાન કરવાનો વીચાર કરે છે. લલિતા વામનને ટેલીફોનથી આ હકીકત જણાવે છે, વામન એક દહીં તરીકે આવે છે. વામન વૈદરાજને ઓળખતો નથી તેથી વધારે ગોટાળો થાય છે અને વૈદરાજ દવા લઈ આવવાને બહાને પોલીસને બોલાવવા જાય છે પાછળથી લલિતા આવે છે અને વામનની સાથે બહારગામ નહાસી જાય છે.

પ્રવેશ ૩ જો:—રાજમહાલયનો એક લાગ-સ્નેહ-સુધાનો વાર્તા વિનોદ રાણી લવાની આવીને સુધાનું વેળી-

રાજા સ્નેહસિંહ સાથે થયું તેની ખુશાલીમાં સ્નેહસિંહને પહેરામણી આપે છે અને લગ્નનું પણ સહજ સુચન કરે છે.

પ્રવેશ ૪ થો:—સખત પહેરામાંથી સુધા છટકી જવા પામી તેથી જ્યસિંહ વધારે ઉસ્કેરામ્ જાય છે. જેલરને દેહાંત હાંડની શીક્ષા કરે છે અને અખળસિંહ ઉપર હુત મોકલી કેદીને સાંપો દેવા અથવા તો ચુદ્ધનું આમંત્રણ સ્વિકારવાનો સંદેશો કહેવરાવે છે.

પ્રવેશ ૫ મો:—રાજ્ય મહેલનો ખગીચો વ્યસની રાજા અખળસિંહે પોતાના ખુશામતીઆ સાથીઓ સાથે વડારણોનાં ગીત સાંભળતો હોય છે ત્યાં જ્યસિંહે મોકલેલ હુત આવે છે, ને આજ્ઞા પત્ર આપે છે. વીરતાનું જેનામાં નામ નથી એવો અપ્રીણીઓ રાજા અખળસિંહ, જ્યસિંહના કહેણથી ગભરાય છે અને સુધાને તથા તેને ખચાવી લાવનાર સ્નેહસિંહને સાંપી દેવાનો હુકમ કરે છે. રાણી લવાની આવે છે અને આ વાત સાંભળતાં રાજાપર ચીડાર્થ જાય છે રાજા અખળસિંહને રાજ્યાસન માટે નાલાયક સમજી તેને માથેથી તાજ લઈ લે છે અને પોતેજ પોતાની સત્તાથી લડાઈનું કહેણ સ્વીકારે છે, હૃતને વિદાય કરે છે, સ્નેહસિંહ આનંદથી સમરાંગણ ખેડવા તૈયાર થાય છે. રાણી લવાની પોતાના પતિ અખળસિંહને પરાણે લડાઈમાં મોકલે છે અને પોતે જાતે પણ મયદાને પડવા તૈયાર થાય છે,

પ્રવેશ ૬ ઠી-રસ્તો-ન્હાસી આવેલા બામન તથા લલિતા અબાતી દેનમાં ઉપડી જવાની તૈયારીમાં દેખાય છે ત્યાં વૈદ-રાજને થાપ આપી લલિતાને લઈને વિદાય થઈ જાય છે.

પ્રવેશ ૭ મો—વિજયદુર્ગ લકાઈના મેદાનમાંથી ન્હાસી આવેલ અબળસિંહ તથા માવો દરવાનને દરવાજો ઉઘાડી પોતાને અંદર લેવા માગે છે પણ રાણીનો સખત હુકમ હોવાથી દરવાન દરવાજો ઉઘાડતો નથી, રાજ દરવાનને વિનવતો હોય છે, ત્યાં યુદ્ધ નીહાળવા માટે રાણી કીલ્લા ઉપર ચડે છે ને અબળને ન્હાસી આવેલો જોઈ તેનો તીરસ્કાર કરે છે. રાણી બંન્નેને કીલ્લાની અંદર આવવા દેવાનો હુકમ કરે છે ને પોતે મેદાન તરફ જવા તૈયાર થાય છે. જયસિંહ પોતાના લશ્કર સાથે ધસી આવે છે ને કીલ્લાપર હલ્લો કરે છે સ્નેહસિંહ સામે થાય છે ને પ્રચંડ યુદ્ધ થાય છે. સ્નેહસિંહ પરાજય પામે છે પણ રાણીની તથા સુધાની વખતસરની મદદથી બચી જાય છે. છેવટે જયસિંહ હારે છે ને તેનો પકડી લેવામાં આવે છે.

પ્રવેશ.

અંક પીન્ને.

પ્રવેશ ૧ લો—રાણી ભવાનીએ ભરેલો વિજય દરબાર વિજયના હર્ષની વધાઈમાં રાણી ભવાની રનેહસિંહને વિજયદુર્ગના રાજ્ય રક્ષકની સત્તાથી વિભુષિત કરે છે અને રનેહ-સુધાના લગ્ન પણ અહીંજ થાય છે, પરંતુ શુભ પ્રસંગમાં બધું શુભજ થવું જોઈએ તેથી પરોપકારી વૃત્તિવાળી રાણી, જયસિંહને બોલાવી મંગાવે છે અને ફરીથી આવી ઉદ્ધતાર્થ ન કરવાની શરતે તેને બંધન મુક્ત કરી ખરા ક્ષત્રીવટનો ઉત્તમ પડઘો પાડે છે. જયસિંહ કપટ ભાવથી નમી જાય છે. સુધાને પહેરામણી આપે છે. રનેહ-સુધાના લગ્ન.

પ્રવેશ ૨ જો—ધર્મશાળા-ટ્રેનમાંથી ઉતરી લલિતા તથા વામન એક ધર્મશાળામાં પોતાનો મુકામ કરે છે; ક્યાં રહેવું અને શું ધંધો કરવો એ વાતનો વિચાર કરતાં કરતાં સરસામાન પડતો મુકી બહાર ફરવા ચાલ્યા જાય છે. પાછળથી ધર્મશાળામાં ઉતરેલા બે મવાલીઓ એમનો

પડી રહેલા સામાન લઈ જતાં ભાગ પાડવામાં લડી પડે છે. મારામારીમાં એકનું ખુન થાય છે. બીજો ગભરાઈને ન્હાસી જાય છે. લલીતાને વામન આવી ચડે છે; શહેરની રચનાનાં વખાણની વાતો કરતાં હોય છે ત્યાં પરદેશી મુસાફરોની તપાસ કરવા કોટવાળ આવી પડે છે. બન્નેને નામ ઠામ પુછતાં વામન તરફથી કંઈક ઉદ્વેગ જવાળ મળે છે. કોટવાલ મરી ગયેલ મવાલીને ઉઘી ગયેલ માણસ સમજી વામનને તેની માહિતી મેળવવા માટે પુછે છે. વામન આડો જવાળ આપે છે. કોટવાળ જાતે તપાસ કરે છે. મડકું જોઈ આ બન્નેને :ખુની તરીકે પકડી લે છે. લાલતાના નખરાથી કોટવાળ અંજઈ જાય છે, ને તેને છુટી રાખે છે.

પ્રવેશ ૩ જો—જયસિંહનો મહેલ-હાર્યો જુગારી બમણું રમે એ પ્રમાણે જયસિંહ વધારે ઉશ્કેરાય છે, વૈરની આગમાં તેનું અંતર અહોનિશ સળગ્યા કરે છે. અને મુધાને વશ કરવા અનેક કાવાદાવા રચે છે. આજે એક નવો પ્રપંચ રચવાય છે. જયસિંહે હૃદયના મુંઝવણથી આપઘાત કર્યો છે અને પોતાના વારસ તરીકે રનેહસિંહને રાજ્યગાદીએ બેસાડવો એવો મરતી વખતે કરાર લખી ગયો છે.”

એવા જૂઠા સમાચાર વિશ્વાસુ સેનાપતિ સાથે રાણી ભવાનીને એક બાબુથી કહેવરાવવામાં આવે છે. અને બીજી બાબુથી પોતાની પ્રપંચજાળ પાંચરી સુધાને તથા સર્વને કેદ કરવાનો તાગડો રચવામાં આવે છે. આ કામ પાર ઉતારવાના બદલામાં જયસિંહ સેનાપતિને મોટી આશા આપે છે, સેનાપતિ વિજયદુર્ગ તરફ રવાના થાય છે.

પ્રવેશ ૪ થો—સ્નેહ-સુધાનું રંગ લુવન-પ્રેમી દંપતિ પ્રેમની મીઠી વાતોમાં મશગુલ થયાં છે તેવામાં રાણી ભવાની તથા જયસિંહનો કપટી સેનાપતિ આવે છે, કપટ પત્ર સાચો માની જયસિંહના મરણ સમાચારથી સર્વે દીલગીર થાય છે અને પત્રની હકીકત ઉપરથી ઈંદ્રગઢ તરફ વિદાય થાય છે, પાછળથી કરી રાખેલ સંકેત પ્રમાણે સૈનીકો સાથે સરહદ ઉપર આવીને છુપાઈ રહેલો જયસિંહ ત્યાં આવી ચડે છે. સુધાને શરણ થવાને કહે છે. સુધા જયસિંહને હૃદય પીગળાવી નાખે એવા શબ્દોથી વિનવે છે કામાંધ જયસિંહ કશું સમજતો નથી. સુધા હિંમતથી તેની સાંમે થાય છે, પણ એક અબજા ઘણા ચાંડાળો પાસે શું ફાવે ? સુધા સપડાઈ જાય છે.

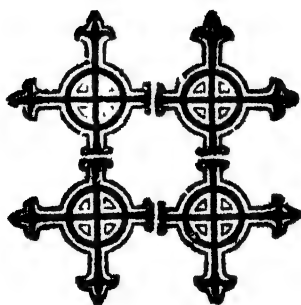
પ્રવેશ ૫ મો—અશીષીયા અબજાસિંહને જયસિંહના સિપાઈઓ કેદ કરીને લઈ જાય છે.

પ્રવેશ ૬ ઠો—કામીકું-જેલનો કમ્પાઉન્ડર-ખ્યાર કરતાં દુઃખમાં પકડાઈ પડેલા વામનલાલની સ્થિતિનું દિગ્દર્શન, લલિતા આવી તેને દિલાસો આપે છે, જેલર આવે છે. લલિતા ચાલાકી વાપરી જેલરનું મન મેળવે છે અને પોતાના બાપને બોલાવવાનું કહે છે. જેલર તેમ કરે છે. વૈદરાજ આવવાની વાત સાંભળી વામન ગભરાય છે પણ લલિતા વામનને દિલાસો આપી તેને છોડાવવાનું વચન આપે છે. વૈદરાજ આવે છે, લલિતા પર ચીડાય છે લલિતા પોતાના બાપને પૈસાના લોભથી પોતાના પક્ષમાં લે છે અને કોટવાળને થાપ આપી વામનને છુટો કરવાની યુક્તિ રચે છે.

પ્રવેશ ૭ મો—જયસિંહનું કપટભૂવન-છળ પ્રપંચની યુક્તિના હથિયાર તરીકે એક નિર્દોષનું ખુન કરી તેના સળને જયસિંહના તાબે મુકવામાં આવ્યું છે. જયસિંહના કપટી અનુચરો ઢોંગથી સર્વત્ર શોકની છાયા પ્રસારી રહ્યા છે તેવામાં વિશ્વાસઅંધ રાણી ભવાની તથા સ્નેહસિંહ આવે છે, હૃદયની દીલગીરી બતાવે છે. શોકમાં ગીરફતાર થયેલા આ ભોળા અને ઉદાર રાજવંશીઓને સેનાપતિ પ્રપંચથી કેદ કરે છે. રાણી ભવાની આ પ્રપંચથી ત્રાસ પામે છે. જયસિંહ જાહેર થાય છે રાણી તેને નીતિનો ઉત્તમ બોધ આપે છે પણ પત્થર ઉપર પાણી જયસિંહને

કાંઈ અસર થતી નથી, સ્નેહસિંહના દુઃખમાં વધારો કરવા બંધિવાન સુધાને લાવવામાં આવે છે, આત્મજનો ઉપર આવું અસહ્ય સંકટ જોઈને રણુમર્દ સ્નેહસિંહ શૂરાતનના આવેશમાં આવી જાય છે, લોખંડની સાંકળોને કાચા મૂત-કના તાંતણા માફક નિમેષ માત્રમાં તોડી નાખીને જયસિંહ ઉપર ધસે છે પણ લાચાર બની જાય છે ને સુખી કુટુંબ ઉપર દુઃખનું વાહન છવાઈ રહે છે.

૨૦૩૦.

અંક ત્રીજો.

પ્રવેશ ૧ લો—કારાગ્રહ—હુઃખમાં *રીખાતા રાજ-
કુટુંબીઓની દયાજનક રથીતી સેનાપતિ આવે છે અને
ત્રાસ વર્તાવે છે, સહુ કોઈ તેને કુર ન થવા વિનવે છે,
રાજ્ય લોભથી અંધ બનેલ સેનાપતિ સમજતોજ નથી તેને
સમજાવવાની દરેક કોશીશ પ્રથમ તો વ્યર્થ જાય છે, પણ
જયસિંહ ઉપકારનો બદલો અપમાનથી વાળે તેવો છે એમ
ભવાનીનાં અનુભવ દ્રષ્ટાંતથી સેનાપતીનું હૃદય કંઈક વળે
છે, રાણી ભવાનીએ દયા બતાવીને જયસિંહ છુટો કર્યો
હતો તે ઉપકાર કરવાના બદલા તરીકે જયસિંહે જીવીત
દાન દેનારનેજ મરણના મુખમાં સપડાવેલા જોઈને સેના-
પતી પોતાને આપેલી આશાઓ માટે શંકાશીલ બને છે,
પીગળતા હૃદય સહબોધનું વધારે સિંચન થાય છે. અને
સેનાપતિનું હૃદય વળી જાયછે સેનાપતિ સર્વને જીવીતદાન
આપી છુપાવી રાખે છે; રાજા જયસિંહ આવે છે તેનું મન
જેવા ખાતર સેનાપતિ સર્વનો વિનાશ કર્યો એમ કહે છે
કે તરતજ રાજા સેનાપતિને પકડી લેવાનું કહે છે. બહાદુર
સીપાહી બન્ને ખરી વીરતા ઢાળવે છે, અને રત્નેહસિંહની
મદદથી જયસિંહ તેને કેદ કરવામાં ફળીભુત થાય છે.

પ્રવેશ ૨ જો—હારમ વિલામની પુષ્પોદ્ધતિ.

પ્રવેશ ૩ જો—અમળસિંહને પ્રધાનના હુકમથી છુટા કરવામાં આવે છે. મુર્ખની મુર્ખતા.

પ્રવેશ ૪ થો—પ્રેમી જોડાંનો પ્રેમાલાપ.

પ્રવેશ ૫ મો—ઈદ્રગઢનો દરબાર-જયસિંહનો ન્યાય દેનેહસિંહને ગાદી સોંપવામાં આવે છે.

આનંદ !

આનંદ !

આનંદ !

નાટકનાં પાત્રોનાં નામ.

પુરુષ પાત્રો.

સ્નેહસિંહ—વિજયદુર્ગનો રક્ષક. સુધાનો પતિ.

જયસિંહ—ધંધ્રગઢનો રાજા.

અબળસિંહ—વિજયદુર્ગનો રાજા—[વ્યસની]

માવો—અબળસિંહનો ખુશામતીઓ ખવાસ.

સેનાપતિ—જયસિંહનો.

વૈદરાજ—લલિતાનો બાપ.

વામન—લલિતાનો પતિ.

સ્ત્રી પાત્રો

સુધા—સ્નેહસિંહની પત્નિ, અબળસિંહની કુંવરી.

લવાની—સુધાની મા.

લલિતા—વામનની સ્ત્રી.

શિવાય દાસ, દાસીઓ, દરબારીઓ, વારાંમનાઓ, કોટવાળ,

સીપાહીઓ, સૈનિકા હત્યાદિ.

રથજી—વિજયદુર્ગ, ધંધ્રગઢ તથા તેની નજીકનું જગલ.

રનેહ—સુધા.

નાટકનાં ગાયનો.

મંગળાચરણ.

૧.

સુત્રધાર—આનંદ આને છાયો સકળ સ્થળ

ગાતાં પ્રભુ ગુણ પુણી ઉમંગ ધરી. આનંદ૦

અકળ અગમ કૃતિ રતિ અતિ રસભરી

જગત સકળ મહી રહી વિસ્તારી

કર્તા હર્તા જગના; ફલવતી સહુ તુજ રચના

તારે આધારે સહુકો ચાલે સુખે મહાલે

હે જગ નાયક ! શ્રી વર દાયક !

સ્થાય કરજો વિધન હરજો.

આનંદ૦

૨

બાળાઓ—ધર્મ કર્મ કરનારા કીર્તિ વિમળ વરનારા

પામી અમય જગ જલ્લથી એ પાર તરનારા

વિષયપાન કરનારા વિષમહીં સડી :મરનારા
 મોંઘું આ મગુળ્ય જીવન ક્ષણમાં એ ધુળ કરનારા
 પાપ પંથમાં પાપી પડી ફટફટ થઈ કરનારા
 જગમાં દુષ્ટ દુઃખ પામી વિણ મ્હોતે અંતે મરનારા.....ધર્મ

૩

સુધા સુંદરી—વિશ્વાધાર પ્રભુ ખ્યારા !

દીનાનાથ દીનબન્ધુ

કરુણાના ભંડાર....

વિ०

સુખનો ન દેખું આરો

વિપદ વાદળ આ વિદારો

કરીને બહાર કરજો ઉદ્ધાર

સંકટ વિકટ શિરે આ આબુ

બાંધ્ય ગ્રહોને કિરતાર.

૧૯૪૬

૪

લક્ષ્મીતા—આબુ જોબનીયુ આવું શા માંટે મસ્તાન

હું દિવાની બની, દીવાની બની....

આબુ०

મીઠું રસીકું દર્દ મુજને કંઈ થાય છે,

દર્દે હુખાઈ મારું મનડું મુંઝાય છે

શું કરું ઉપાય ના મ્હારાથી સમજાય....

હું०

એને જીવાની મારી ચાલી જાય છે
 જોખન વનમાળી વીના ખીલી કરમાય છે
 દહાણુ ના લેવાય રનેહ સાગર સુકાય.... હું

૫

લલીતા—કામણુગારા કામણુ આ ઠેવું કીધું
 ચિત્ત માંડે ચોરી લીધું (૨)
 મીઠી વાણી સુણાવી પ્રેમ વચને લોભાવી
 માંડે જીવન પરવશ બનાવી લીધું....કામણુ

વામન—જીવન છે ધન્ય તેનું ગુણવંતી ગૌરી સંગે
 હશે જેણે પ્રેમપાન પીધું

લલીતા—મનડું મસ્તાન તેં બનાવ્યું મોહબાણુથી
 વચને વેચાતું લઈ લીધું

વામન—વાહ વાહ

લલીતા—તાંડે બનાવી તેં તો લીધું.

૬

સખીઓ—સાહેલી તારા જોખનની જામી શી ખડાર !
 અનુપમ શું રૂપ તાંડે ખીલ્યું અપાર
 બની બાળા નીરધાર સઠળ લોક તણે સાર
 અવની ઉપર અવતરી તું રતીનો અવતાર

રૂપ તારું ન્યાળી સહુ લાન ભુલી જાય
 દેવ દાનવ માનવ વરવાને લલચાય
 ચટક ચાલે ફરતી દુનિયા દીવાની કરતી
 અપસરા થકી અધીક સજતી શણગાર.... અનુ૦

સુધા—ત્યારે શું મારાથી વિશેષ રૂપવાન રામા ખીજી
 કોઇ છેજ નહીં ?

સખીઓ—લલે રૂપવંતી રામા આ અવનીમાં હોય
 તોય તુજ રૂપની તુલના કરી શકે ના કોય

સુધા—શરમાવો શું સાહેલી

સખી—હવે મશ્કરી ઘો મેલી

સખી—બરે વાહરે અલભેલી

જોખન જોર જામ્યું જખમ કામીને કરનાર. અનુ૦

૭

સુધા—સખીઓ—

રમી સુંદર વર સંગે રંગે,

પ્રેમ ઘુંટડા પીને પા;

જા જા;

દુર થા;

વાહ વાહ, રંગ રમવા જા. રમી૦

બુજ ભરી લેટી બાવી પતિને;
 શાણી આજ સુભાગી થા,
 રંગ ભરેલી, રમજે કેલી,
 સખી મદદેલી, જા ઝટ જા.
 રસીયા રસીક વરને,
 રસ રંગે રીઝવવા જા તું.... રમી૦

૮

મુધા—દૈવત સાચું આ સંસારે
 પ્રીતમ નામ સદાય અમારે
 શુભ સંસારનો એ સાર-દૈવત૦

૯

મુધા—ગરજે ઘેલા શું થાઓ છેલડા
 મોહન મારા જાવો દુર ઘેલડા

રનેહ—આવોજી આવો શું શરમાવો
 પાન પ્રીતીનાં પીઓને પાઓ

મુધા—આધા રહો અલગેલડા.... મોહન૦
 છોડોજી છોડો હું ગર્ધ હારી

રનેહ—રામા રસીલી માનોને ખ્યારી

મુધા—જાઓ જાણ્યા છો મન મેલડા.... મોહન૦

બહારણો—વાલમ નહિં રે જવા દઉં રાજ

આજની રાતલડી રાખું રે

કંથજી કેદી બનાવું આજ

નેહના નેવલમાં નાખું રે.... વાલમ૦

દીવસ ન જાયે દોહલદા, વિયોગ નહીં વેઠાય,

વીયોગની વસમી ઘડી જીગના જેવી જાય

કાળજની કોરરે ચીતડાનો ચોરરે

હૈડાનો હારરે બહાલો રમાડે વિલાસમાં.

ભલે હોય બોલડી જીલે હોય જોરડી

બહાલો રમાડે વિલાસમાં. કાળજની

આપી અમને વાયદા, આવો નહિં મહારાજ

આવ્યા આજે હાથમાં કેમ જવા દઉં રાજ

અણધારી આ સુખની રાત મળી

બહુ દીનની આશ ભારી આજે ફળી

લહેર લહેર રે વાલમજી સઘે લેશું હો લહેર

વામન-લલિતા—

૧૧

વાલમજી તારી પ્રીતીની બલિહારી જીવન ધનવારી

રસીલી રંગીલી વસી છે અંતરમાં

છળીલી કામણુગારી મુર્તિ આ તારી ખ્યારી
 પ્રિતમ ખ્યારા પ્રેમલીના અંતરના આધાર
 મોહન પામી મનગમતા હું ધન્ય થયો અવતાર
 નવેલી નવોઢા છળીલી મીઠીશી વાણી તારી.

વામન, લલીતા—

૧૨

ડાઢા ડમરા લાણી લાગો રૂપાળા
 કાલા ઘેલા લાગો છો શું રઢીઆળા
 પુરૂષ તણો ખેરીને જામો
 ઠીક જમાવ્યો રંગ
 રંગત રમશું રે'શું સંગે (૨)
 બળ્યા તમારા ઢંગ ડાઢા

૧૩

વારાંગના—

અદલા લગાવેગા ચાર બેઠા
 કઢી સજન ઘર પાવી ફેરા. અદલા.
 સુદહા વહેલો ઉઠ આવી છે કાંગા

પીયાદે મીલનદા સંઢેસા મુણાળ
 કેડે દેશ નિત, ફેરા તેરા. અલ્લા.
 આંખી યે ગલ મેરે પીયાનું
 વેઆમીલ સાંચા હુખાના જીયાનું
 કીંસાડે નાલ બખોડા તેરા. અલ્લા.

લલીતા—રસધેલા છે પ્રીતમ ખ્યારા
 કામજુગારા ચિત હરનારા મનહર મારા વાહ
 વામન—વાહ ચટકતી ચાલ તારી
 ગોરી ઘાયલ કરનારી
 લલીતા—ચતુર સુખજી છે સુખલાણ
 વામન—જીવન પ્રાણ દયો સુખ લલાણરસ૦
 લલીતા—સોનાના સુરજ મારે આજ ઉગ્યા
 મોહન મન માન્યા હું પામી
 વામન—એમકે
 પામ્યો સંસારે સુખ સાર
 મન હરનાર મળી દીલદારરસ૦

લલ્લીતા—ઓ સ્નેહભીના શીરતાજ

ખ્યાલી પીયોળ આ પ્રેમની

સ્નેહે ભરપુર છે પ્રેમનું એ નુર છે....ઓ

વામન—રંગીલો મધ આ સ્નેહ ભરી ચીજ છે

ખીજ તું સ્નેહભીની નાર

લલ્લીતા—સ્નેહે સંસારનો સઘળો ંહેવાર છે

સ્નેહ એજ સંસારે સાર

વામન— વાહ ંહાલી વરણાગી અલખેલી અનુરાગી

છો સુંદરી સુખણુ સ્નેહભીના

૧૬

લલ્લીતા—જેઈ મીઠી મુર્તિ હુંતો ગઈ છું લોભાઈ

વામન— મધુરી મીઠી આનંદની દેડેર હૃદયમાંહી છાઈ

મારીને મોહખાણુ ધાયલ બનાવ્યો

લલ્લીતા—હુંતો ગઈ કંદે કશાઈ

વામન— હાજર હુકમે દાસ તમારો

લલ્લીતા—પ્રેમી મળ્યો આ પ્રાણુ ખ્યારો

વામન—રસીલી રંગીલી છળીલી નવેલ

આજે આનંદ વધાઈ

મુઘા—પ્રીતમ પ્રાણ આવો

હસીને હસાવો ખ્યારીને રીઝાવો

લાલ લાલ દ્યો લાખેણા પ્રેમ લહાવો.... પ્રાણ૦

રંગે સંગે રાત રમે

લાવતાં લોજન જમે

નેહભરી નજર કરી પ્રણય પાન પીઓ-

અને પાઓ.... પ્રાણ૦

મુઘા—કામીજન રૂપ ઉપર સહુ મરતારે

કુટીલતા કરતા

કરે અનીતી અધમ અતીશે

પ્રભુનો ડર નવ ધરતા

પરમેશ્વર પોતાને માની

અંધ બનીને ફરતારે

લાજ શરમને કરી પરાઈ

પાપી પગલા ભરતા

અંતે ફટફટ થઈને પાપી

બીજુ મ્હોતે સહુ મરતારે....

કામી૦

અફસર—છેતરશેા નહિ હાજી

વામન—તુ બગાડતી નહિં બાજી

લક્ષ્મી—રોયો, પાજી અફસર, આ ઉદ્ધુ લાગતો

અફસર—યુક્તિ મારી જોજો

વામન—પછી પોક મુકીને રોજો

લક્ષ્મી—રોયો પાજી અફસર આ ઉદ્ધુ લાગતો

વામન—આગોટાળો એ ગોટાળો ગડબડ એનીએ

લક્ષ્મી—એ ગણો કે આ ગણો પણ હું તો એનીએ

અફસર—(ચાલો જલદી ચાલો)

લક્ષ્મી—(બસ અમન ચમનમાં રહાલો)

વામન—લક્ષ્મી પુણ બન્યા લટકાળા

એને લઈ જાય પોલીસવાળા

સ્નેહ-મુધા—દગલખાને આહુનિયામાં થયા નથી કોઈના ન થ

બધો છળકપટ ભર્યો સંસાર

સ્વારથની સગળે મારામાર

સર્વાં પછી સહુ ગણુતા પોખાર.... દગલખાને

દુધ પાશેા સર્પને પણુ ઝેર તેનું તો થશે
 લાડ કરશેા શ્વાનને પણુ આખરે લસવા ધસે
 ઉપકાર કરશેા નીચપર અપકાર બદલેા આપશે
 છે ઇશ્વરીએ કાયદો સહુજાતપર અંતે જસે
 અગ્નીની પ્રીતનો જે સાર
 પ્રપંચીની પ્રિત તેવી નીરધાર
 સજાગતાં કરે સુખી સંસાર
 દગો નથી સગો કોઇનો ચાર

દગલખાળે

૨૧

વામન-લલીતા-જાઓ જાઓ અલબેલા છે ઘેલા
 છેલા જાઓ છોડો છોડો છેડલો
 અલબેલા રસઘેલા મન મેલા
 છેા મન મોહન મારો મુકો કેડલો
 આવો આવો આવો રસીલી
 પ્રેમ સુધા રસ પાઓ છખીલી
 લહાણુ નવેલી લયો અલબેલી
 માનોજી માનો યો મદ્દલેલી

૨૨

વામન— ગોરી ધીરે ચાલો જોખનીયું ઝલકાર્થ જાય
 ઝલકાર્થ જાય મીઠો રસ છલકાય ગોરી
 લલીતા—પાલવડો મુકો મારો પાય પડું હું બહાલા
 નવરંગ ચીર મારાં જુઓ આ ચીરાય જાય હાય ગોરી૦
 કરગરી કહું છું હુંતો બલજેરી છોડી લાલ
 પતલો કમર લચકાય હાય. ગોરી૦

૨૩

સ્નેહ-મુધા—

હયો મીઠાને મધમધતાં કુલ
 કહો મુલ
 મુલ એનાં અણુમુલ
 મારું જીવન ધન હલ હયો૦
 પરીમલ પ્રીતમ પ્યારનો સાચી જીવન લહાણ.
 પ્રેમકાજ કુરબાન છે તનધન જીવન પ્રાણ
 મુખ સ્પર્શમાં અતુલ પ્રેમ માંહી છે વસુલ
 પ્રેમ વીનાનું જીવતર છે ધુળ... ...હયો૦

સ્નેહ-સુધા-

રસથેલા છેડ કરશોમાં જાઓ જાઓ મને અડશોમ

રસ થેલી રીસ કરશોમાં અંતરે રીસ ધરશોમાં

કોઈ જોશે પિયુ ફર જાઓ

સુંદરી શીઠ શરમાઓ

પ્રેમઢા પ્રેમનો લેશુ' લહાવા

જાઓ જાઓ શીઠ મુને સતાવો.

કોઈ.

